

Alăturînd acum, la glosele semnalate de Ioan Bogdan, aceste cîteva exemple de glose româneşti, redactate în 1581 de ritorul Lucaci de la Putna, — cu scopul vădit de a explica conţinutul unor cuvinte slave, sau pentru a preciza înţelesul şi lectura corectă a unor cuvinte proprii limbii române — conchidem că, aşa cum s-au petrecut lucrurile în diferite alte limbi, la originea lexicografiei noastre stau glosele româneşti din secolul al XVI-lea.

2. De la glose la primele glosare din secolul al XVI-lea. Prezenţa gloselor româneşti la originea lexicografiei noastre, ca o confirmare a faptului că începuturile lexicografiei se ivesc la noi sub impulsul cerinţelor interne de afirmare şi răspîndire a culturii româneşti, este un fenomen firesc. Limba slavonă, sub învelişul căreia se adăpostea această cultură, fiind o limbă străină, îngreua acest ţel, iar cărturarii români, dîndu-şi seama de această situaţie, îşi iau asupra lor sarcina de a descoperi calea prin care ea să devină înţeleasă. Utilizarea gloselor româneşti în cadrul textelor slavone reprezintă o atare preocupare: de a clarifica cititorului român înţelesul anumitor cuvinte străine din textele respective.

În strînsă legătură cu acest fenomen trebuie subliniat, de asemenea, că nu întîmplător prezenţa gloselor româneşti în secolul al XVI-lea coincide cu epoca primelor noastre traduceri din limba slavă. Există o ambianţă atît de strînsă între munca efectuată de traducător şi munca lexicografului, încît nu-i de mirare dacă unele pasaje din primele noastre texte traduse căpătau adesea aspectul unor crîmpeie de vocabular bilingv. Iată, spre exemplu, cum a procedat, în 1581, ritorul şi scolasticul Lucaci la traducerea unor fragmente din *Pravila* sa:

МТН	ТЛЪ	АМЖ	АНЕЦЕН	ЧИЦК	ТЛЪ	НЕПО	ДЕ	НЕПО
ДЪЦН	ТЛЪ	ФАТЪ	ТЕСТЪ	ТЛЪ	СОКРОС			
Т	ТЛЪ	ФРАТЕ	ЗЛ	ТЛЪ	ЦИНЕРЕ			
БРА	ТЛЪ	НЕПО	ШОСРК	ТЛЪ	КОСМНА			

Toate exemplele de mai sus sînt culese de pe o singură pagină (f. 252^r). Exemple similare se pot desprinde de pe multe alte foi traduse de Lucaci, din acest manuscris¹, cit şi din alte manuscrise ale primilor traducători români. Ele duc spre aceeaşi concluzie, că germeii lexicografiei române apăruseră în secolul al XVI-lea, afirmîndu-se cu prilejul transpunerii unor noţiuni din limba slavonă în limba maternă, atît în cadrul lecturii textelor slavone, cînd se recurgea la glose româneşti, cit şi în timpul efectuării traducerilor după astfel de texte, cînd anumite cuvinte şi expresii din cele două limbi erau tratate în aşa fel, încît, puse faţă în faţă, cele româneşti să exprime noţiunea corespunzătoare redată de cuvintele slave.

Faza următoare, evident superioară, în evoluţia lexicografiei române o constituie întocmirea *glosarelor slavo-române*, ceea ce presupune culegerea gloselor româneşti de pe manuscrise sau tipărituri slave pe liste aparte, care devin utilizabile independent de un anumit text. Cercetări speciale vor duce,

¹ Vezi f. 252 v, 255 r, 255 v etc.